จดหมายเหตุ

กระทรวงการต่างประเทศเบลเยียม (MAEB)

จดหมายเหตุกระทรวงการต่างประเทศเบลเยียม (**MAEB**)

— Lettre du Baron J. de VILLENFAGNE de SORINNE, Ministre de Belgique au Siam, à Monsieur Henri JASPAR, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 1er juin 1923 : « L'hygiène privée et publique au Siam ». 2 p. + 18 p. [CeDREFT-IP (photocopie)] – จดหมายจากบารอน J. de VILLENFAGNE de SORINNE อัครราชทูตเบลเยียมประจำสยาม ถึงนาย Henri JASPAR รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 1 มิถุนายน 1923 เรื่อง "สุขวิทยาส่วนบุคคลและส่วนรวมในสยาม". ว่าด้วย I. สภาพภูมิอากาศ II. สภาพสุขอนามัย III. แนวทางหลักด้านการสาธารณสุข IV. บทบาทของภาครัฐ การประปาของกรุงเทพฯ V. สภากาชาดไทย VI. ฝิ่น VII. บทสรุป

— Lettre de Marcel POLAIN, Chargé d'affaires de Belgique au Siam, à Monsieur Paul HYMANS, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 22 août 1924, 4 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] – จดหมายจากนาย Marcel POLAIN อุปทูตเบลเยียมประจำสยาม ถึงนาย Paul HYMANS รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 22 สิงหาคม 1924. วิจารณ์บทความของนาย BERNARD ซึ่งตีพิมพ์ในวารสาร Revue de Paris "ถึงข้าพเจ้าจะไม่อาจกล่าวได้ว่ากระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศสมีเจตนาที่จะลดกำลังอาวุธในอินโดจีนเพื่อเจรจากับสยาม แต่ก็สามารถยืนยันได้ว่ากระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศสมุ่งหวังที่จะสร้างสัมพันธไมตรีกับสยามซึ่งฝรั่งเศสเห็นว่าเป็นเรื่องจำเป็น โดยจะทำตามกระบวนการที่ประเทศอื่นๆ ได้เริ่มต้นแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากไม่ต้องการเสี่ยงกับการสูญเสียผลประโยชน์อันพึงได้ไปกับการต่อรองผลประโยชน์ส่วนตนเล็กๆ น้อยๆ ในอินโดจีน อันอาจทำให้ภาพลักษณ์ของฝรั่งเศสในฐานะผู้ปลดแอกของปวงชนต้องเสื่อมเสียไป"

— Lettre de Marcel POLAIN, Chargé d'affaires de Belgique au Siam, à Monsieur Paul HYMANS, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 8 mai 1925, 4 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] – จดหมายจากนาย Marcel POLAIN อุปทูตเบลเยียมประจำสยาม ถึงนาย Paul HYMANS รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 8 พฤษภาคม 1925. สนธิสัญญาสยาม - เนเธอร์แลนด์

— Lettre de Marcel POLAIN, Chargé d'affaires de Belgique au Siam, à Monsieur Émile VANDERVELDE, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 19 août 1925, 6 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG) – จดหมายจากนาย Marcel POLAIN อุปทูตเบลเยียมประจำสยาม ถึงนาย Émile VANDERVELDE รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 19 สิงหาคม 1925. "สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 6 ทรงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของข้าราชบริพารใกล้ชิดบางคนที่คอยโน้มน้าวให้ทรงใช้จ่ายเงินทองอย่างฟุ่มเฟือย บุคคลที่มีอิทธิพลสูงสุดในกลุ่มมาจากสามัญชนที่พระมหากษัตริย์ให้ความรักใคร่สนิทสนมและพระราชทานบรรดาศักดิ์สูงสุดให้ ทำให้พระบรมวงศานุวงศ์ทั้งพระปิตุลา พระเชษฐา และพระอนุชาส่วนใหญ่พากันสิ้นหวัง เนื่องจากเห็นว่ามาตรฐานทางศีลธรรมและสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศลดต่ำลงทุกวัน ทั้งยังถูกกีดกันมิให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการต่างๆ ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มอิทธิพลที่มิได้เป็นเจ้านายในราชวงศ์ดังกล่าว บารอน de VILLENFAGNE de SORINNE อุปทูตเบลเยียมคนก่อนได้เคยตั้งข้อสังเกตไว้ว่าอาจมีการรัฐประหารเกิดขึ้นได้ในสยาม และสถาปนาสมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิตขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แทน ถึงแม้ข้าพเจ้าจะเห็นเช่นเดียวกันว่ามีความเป็นไปได้ แต่ก็คิดว่าน่าจะเกิดขึ้นยาก เพราะเจ้านายในราชวงศ์มีความผูกพันใกล้ชิดกับราชบัลลังก์มากเกินกว่าที่จะคิดล้มล้าง นอกจากนี้ยังมี

ความรักชาติอย่างแท้จริงที่แสดงออกให้เห็นในรูปของความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์และราชวงศ์ ส่วนประชาชนชาวสยาม ข้าพเจ้าก็ไม่คิดว่าคนเหล่านี้จะสามารถลุกขึ้นประท้วงพระมหากษัตริย์ของพวกเขาได้

สำหรับสถานทูตฝรั่งเศสก็ดูเหมือนจะไม่มีแนวคิดที่ชัดเจนเกี่ยวกับการเมืองภายในของสยาม ผู้แทนทางการทูตของฝรั่งเศสทำได้แต่เพียงประจบเอาใจทั้งฝ่ายเจ้านายในราชวงศ์และกลุ่มข้าราชบริพารคนโปรด ต่างกับสถานทูตอังกฤษที่แสดงความเป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายข้าราชบริพารอย่างชัดเจน"

— Lettre de Marcel POLAIN, Chargé d'affaires de Belgique au Siam, à Monsieur Émile VANDERVELDE, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 20 août 1925, 2 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] – จดหมายจากนาย Marcel POLAIN อุปทูตเบลเยียมประจำสยาม ถึงนาย Émile VANDERVELDE รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 20 สิงหาคม 1925. โครงการสร้างอนุสรณ์ที่ระลึกแห่งความทรงจำเพื่อเป็นเกียรติแก่นาย ROLIN JACQUEMYNS และพระบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ณ โรงเรียนสอนกฎหมาย ประสบปัญหาทางด้านการเมืองทั้งจากชาวสยามและชาวฝรั่งเศส

— Lettre de Marcel POLAIN, Chargé d'affaires de Belgique au Siam, à Monsieur Paul HYMANS, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 26 janvier 1926, 1 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] – จดหมายจากนาย Marcel POLAIN อุปทูตเบลเยียมประจำสยาม ถึงนาย Paul HYMANS รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ 26 มกราคม 1926. "การสนทนาหลายครั้งที่ผ่านมากับเสนาบดีและปลัดทูลฉลองของกระทรวงการต่างประเทศสยาม ทำให้ข้าพเจ้าตระหนักถึงความเร่งรีบของรัฐบาลสยามที่จะให้การเจรจาจัดทำสนธิสัญญาซึ่งฝ่ายเรามีโครงการจะลงนามร่วมกับสยามบรรลุข้อตกลงโดยเร็ว ความกระวนกระวายของสยามอาจมีสาเหตุมาจากการจัดทำสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ซึ่งได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้ว […] และประเทศอื่นๆ อีกหลายประเทศก็ได้จัดทำสนธิสัญญาฉบับใหม่กับสยามเสร็จสิ้นลงแล้วเช่นกัน […] คงเหลือแต่เพียงประเทศอิตาลี นอร์เวย์ และเบลเยียมเท่านั้น ที่ยังไม่ได้ลงนามในข้อตกลงฉบับใหม่ที่เป็นสากลกับสยาม ด้วยเหตุนี้พระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์ กรมหมื่นเทววงศ์วโรทัยจึงมีพระประสงค์ที่จะให้ดำเนินการเสร็จสิ้นโดยเร็ว"

— Lettre de Marcel POLAIN, Chargé d'affaires de Belgique au Siam, à Monsieur Émile VANDERVELDE, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 19 avril 1926, 2 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] – จดหมายจากนาย Marcel POLAIN อุปทูตเบลเยียมประจำสยาม ถึงนาย Émile VANDERVELDE รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 19 เมษายน 1926. สนธิสัญญาสยาม-สหราชอาณาจักร

— Lettre de Marcel POLAIN, Chargé d'affaires de Belgique au Siam, à Monsieur Paul HYMANS, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 5 décembre 1927, 2 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] + Coupure de la traduction du message inaugural de Rama VII, 2 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] + Coupure de presse sans référence sur Phya SARASASTRA 1 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] – จดหมายจากนาย Marcel POLAIN อุปทูตเบลเยียมประจำสยาม ถึงนาย Paul HYMANS รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 5 ธันวาคม 1927. การจัดตั้งองคมนตรีสภา "ตามความเห็นของข้าพเจ้า คณะที่ปรึกษาที่จัดตั้งขึ้นในลักษณะดังกล่าว น่าจะมีอำนาจเฉพาะในวงจำกัด แต่ถึงกระนั้น ในประเทศที่มีการปกครองโดยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การที่พระมหากษัตริย์ทรงจัดตั้งสภาที่ปรึกษาด้วยความเต็มพระทัยและในทันทีเช่นนี้ ถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง" มีบทตัดตอน

คำแปลพระราชดำรัสในพิธีเปิดการประชุมองคมนตรีสภาของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ความยาว 2 หน้า และบทตัดตอนจากหนังสือพิมพ์ซึ่งไม่ระบุที่มาเกี่ยวกับพระยาสารศาสตร์ศิริลักษณ์ ความยาว 1 หน้า

— « Adresse lue à Sa Majesté par Son Excellence Chao Phya BIJAYANATI, Ministre de la Justice, à l'occasion de l'inauguration des bustes de Son Altesse Royale le Prince RAJBURI DIREKRIT et de Son Excellence Chao Phya ABHAI RAJA (ROLIN JAEQUEMYNS) ». ca. 15 mars 1928, 7 p. [CeDREFT-IP (photocopie)] ; « Réponse de Sa Majesté ». 2 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] ; « Adresse lue à Sa Majesté par Monsieur M. POLAIN, Chargé d'affaires de Belgique ». 2 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] + Photo des deux bustes. – "คำกราบบังคมทูลของเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมสยามในพิธีสมโภชพระรูปครึ่งพระองค์ของ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์และรูปปั้นครึ่งตัวของเจ้าพระยาอภัยราชา (ROLIN JAEQUEMYNS)" "พระราชดำรัสตอบของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว" และ "คำกราบบังคมทูลของนาย Marcel POLAIN อุปทูตเบลเยียม" พร้อมภาพถ่ายรูปปั้น พิธีสมโภชจัดทำขึ้นในเดือนมีนาคม 1928

— Lettre de A. SERGYSELS, Chargé d'affaires de Belgique au Siam, à Monsieur Paul HYMANS, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 13 août 1929 : « Croissance de l'influence américaine en Extrême-Orient ». 6 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] – จดหมายจากนาย A. SERGYSELS อุปทูตเบลเยียมประจำสยาม ถึงนาย Paul HYMANS รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 13 สิงหาคม 1929 เรื่อง "อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่เพิ่มมากขึ้นในตะวันออกไกล". บทบาททางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความเป็นผู้นำทางด้านอารยธรรมของสหรัฐอเมริกาที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วเช่นกัน

— Lettre de A. SERGYSELS, Chargé d'affaires de Belgique au Siam, à Monsieur Paul HYMANS, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 17 août 1929 : « L'opium et le Siam ». 3 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] – จดหมายจากนาย A. SERGYSELS อุปทูตเบลเยียมประจำสยาม ถึงนาย Paul HYMANS รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 17 สิงหาคม 1929 เรื่อง "ฝิ่นกับสยาม"

— Lettre de Marcel POLAIN, Chargé d'affaires de Belgique au Siam, à Monsieur Paul HYMANS, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 21 octobre 1930 : « Finances siamoises ». 2 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] – จดหมายจากนาย Marcel POLAIN อุปทูตเบลเยียมประจำสยาม ถึงนาย Paul HYMANS รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 21 ตุลาคม 1930 เรื่อง "การเงินของประเทศสยาม". รายงานของ Sir Edward COOK

— Lettre de Marcel POLAIN, Chargé d'affaires de Belgique au Siam, à Monsieur Paul HYMANS, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 30 juin 1931 : « Politique siamoise ». 1 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] + Communiqué du Ministère des Affaires étrangères siamois du 27 juin 1931, 1 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] – จดหมายจากนาย Marcel POLAIN อุปทูตเบลเยียมประจำประเทศสยาม ถึงนาย Paul HYMANS รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 30 มิถุนายน 1931 เรื่อง "นโยบายทางการเมืองของสยาม". กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฏ์ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าชอบใช้วาจาโผงผาง อาจหลุดปากออกมาว่าพระมหากษัตริย์สยามไม่ทรงโปรดยุโรป พร้อมด้วยประกาศของกระทรวงการต่างประเทศสยาม ลงวันที่ 27 มิถุนายน 1931 เป็นภาษาอังกฤษ

— Lettre de Marcel POLAIN, Chargé d'affaires de Belgique au Siam, à Monsieur Paul HYMANS, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 30 juin 1932 : « Révolution au Siam ». 9 p.

[CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] + Communiqué du Prince DEVAWONGSE au Chargé d'affaires en date du 29 juin 1932, 2 p. [CeDREFT-IP (photocopie)] – จดหมายจากนาย Marcel POLAIN อุปทูตเบลเยียมประจำสยาม ถึงนาย Paul HYMANS รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 30 มิถุนายน 1932 เรื่อง "การปฏิวัติในสยาม". "ข้าพเจ้าขอเรียนให้ทราบว่าช่วงเช้าตรู่เวลา 5.00 น. ของวันศุกร์ที่ 24 มิถุนายนที่ผ่านมา ได้เกิดการรัฐประหารขึ้นในสยาม แผนปฏิบัติการซึ่งได้รับการตระเตรียมมาอย่างรอบคอบยิ่ง และดำเนินการได้รวดเร็วอย่างไม่น่าเชื่อ ประสบความสำเร็จอย่างงดงามตั้งแต่เมื่อวานนี้ คณะผู้ก่อการปฏิวัติสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดทุกประการโดยไม่มีการเสียเลือดเนื้อ พระบรมวงศ์และข้าราชบริพารคนสำคัญของระบอบการปกครองเดิมถูกคุมขัง พระมหากษัตริย์ทรงยอมรับการปกครองระบอบใหม่และได้ทรงลงพระปรมาภิไธยในธรรมนูญการปกครองของประเทศซึ่งมีเนื้อหาที่ทันสมัยอย่างมาก โดยผู้นำรัฐบาลและคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ได้เริ่มการปฏิบัติหน้าที่ในทันที

วันศุกร์ เวลาเช้า 5.00 น. คณะผู้ก่อการปฏิวัตินำโดยนายพันเอก 3 นาย พร้อมนายทหารบกและทหารเรืออีกจำนวนหนึ่งได้เข้าคุมตัวสมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และสมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ รวมทั้งพระบรมวงศ์ชั้นรองลงมา และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่อีกจำนวนมาก ทั้งหมดถูกนำตัวไปควบคุม ณ พระที่นั่งอนันตสมาคมในฐานะผู้ต้องขัง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอยู่ในระหว่างเสด็จแปรพระราชฐานไปประทับ ณ ตำบลหัวหิน พร้อมด้วยกรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฏ์ พระสัสสุระ และพระองค์เจ้าอลงกฎ รองเสนาบดีกระทรวงกลาโหม และนายทหารระดับนายพลอีกหลายนาย พระองค์เจ้าวุฒิไชยเฉลิมลาภ กรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร เสนาบดีกระทรวงกลาโหมและกระทรวงทหารเรือซึ่งอยู่ระหว่างการซ้อมรบบนเรือรบหลวงในอ่าวไทย เมื่อทราบข่าวการปฏิวัติก็เสด็จไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่หัวหินในทันที ส่วนพระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ซึ่งทราบข่าวการปฏิวัติในช่วงกลางคืน สามารถหลบหนีไปได้โดยทางรถไฟและเดินทางไปสมทบองค์พระมหากษัตริย์ที่หัวหิน

ในทันทีที่คณะผู้ก่อการปฏิวัติสามารถควบคุมพระบรมวงศ์ชั้นผู้ใหญ่และยึดสถานที่สำคัญทางราชการ (กระทรวงสำคัญ ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข และสถานที่สำคัญอื่นๆ) ก็ได้ส่งสาส์นไปกราบถวายบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนี้

"ด้วยคณะราษฎร์ ข้าราชการ ทหาร พลเรือน ได้ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินไว้ได้แล้ว และได้เชิญเสด็จพระบรมวงศานุวงศ์ มีสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต เป็นต้น ไว้เป็นประกัน ถ้าหากคณะราษฎร์นี้ถูกทำลายด้วยประการใดก็ดีจะต้องทำร้ายเจ้านายที่จับกุมไว้เป็นการตอบแทน

คณะราษฎร์ไม่ประสงค์จะแย่งชิงราชสมบัติแต่อย่างใด ความประสงค์อันใหญ่ยิ่งก็เพื่อจะให้มีธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน จึงขอเชิญใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเสด็จกลับสู่พระนครและทรงเป็นกษัตริย์ต่อไปโดยอยู่ใต้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ซึ่งคณะราษฎร์ได้สร้างขึ้น ถ้าใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทตอบปฏิเสธก็ดีหรือไม่ตอบภายในหนึ่งชั่วโมงนับแต่ได้รับหนังสือนี้ก็ดี คณะราษฎร์จะได้ประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน โดยเลือกเจ้านายพระองค์อื่นที่เห็นสมควรขึ้นเป็นกษัตริย์"

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชโทรเลขตอบรับในทันที และเสด็จกลับพระนครในวันรุ่งขึ้น โดยขบวนรถไฟพระที่นั่งพร้อมด้วยกรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฏ์ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร พระองค์เจ้า

วุฒิไชยเฉลิมลาภ (เสนาบดีกระทรวงกลาโหม) และพระองค์เจ้าอลงกฎ (รองเสนาบดีกระทรวงกลาโหม) พระบรมวงศ์ทั้งหมดถูกคุมขัง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มการเจรจากับคณะผู้ก่อการปฏิวัติ

วันที่ 26 มิถุนายน เวลา 5 โมงเย็น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธยในธรรมนูญการปกครองซึ่งเราได้เห็นตัวบทในวันรุ่งขึ้น พระมหากษัตริย์ทรงประกาศพระราชกำหนดนิรโทษกรรมให้แก่คณะราษฎร และในวันพุธถัดมาก็ได้มีการจัดตั้งคณะรัฐบาลชุดใหม่พร้อมกับการประกาศรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและคณะกรรมการราษฎร (ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ)

กระแสความไม่พอใจเริ่มก่อตัวในหมู่ประชาชนชาวสยามมาได้ระยะหนึ่งแล้ว โดยเฉพาะในหมู่ข้าราชการและกองทัพ และทวีความตึงเครียดในช่วงหกเดือนที่ผ่านมาอันมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการจัดเก็บภาษีประเภทต่างๆ เพิ่มขึ้น การลดอัตราเงินเดือนและการปลดข้าราชการจำนวนมาก การลดค่าเงินบาท การใช้จ่ายเงินจำนวนมากของรัฐบาลในการก่อสร้างสะพานแห่งใหม่ การจัดซื้อรถจักรดีเซลและอื่นๆ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถูกวิจารณ์ว่าอ่อนแอ และตกอยู่ภายใต้อำนาจของพระบรมวงศ์คนสำคัญ เช่น สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต สมเด็จฯกรมพระยาดำรงราชานุภาพ และพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน โดยเฉพาะพระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากรที่ถูกเพ็งเล็งว่าใช้จ่ายเงินทองอย่างไร้เหตุผล ทั้งมีทัศนคติที่หยิ่งยโสและหลงอำนาจ นอกจากนี้ ยังมีการกล่าวหาพระบรมวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ว่าเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดการลดค่าเงินบาท เนื่องจากได้ประโยชน์จากการนี้

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้รับคำตำหนิเช่นกันจากการที่ทรงประกาศว่า จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนชาวสยามในระหว่างที่เสด็จประพาสสหรัฐอเมริกา แต่มิได้ทรงปฏิบัติตามคำสัญญานั้น พระราชประสงค์ที่แท้จริงของพระมหากษัตริย์ในการที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนชาวสยาม เป็นที่ทราบกันดี แต่พระองค์ก็ไม่อาจดำเนินการได้ตามพระราชประสงค์ เนื่องจากทรงได้รับการคัดค้านจากพระบรมวงศ์ใกล้ชิด อาทิ สมเด็จเจ้าฟ้าฯกรมพระนครสวรรค์วรพินิต พระจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน และสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ข้าพเจ้าได้ทราบจากทุกฝ่ายมาว่าจะมีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองในโอกาสพระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์และราชวงศ์จักรีครบ 150 ปี แต่อาจเป็นเพราะมีการรักษาความปลอดภัยของตำรวจอย่างเคร่งครัด จึงทำให้การรัฐประหารไม่อาจเกิดขึ้นและเลื่อนมาจนถึงวันนี้

ประชาชนชาวสยามและชาวจีนโดยทั่วไปดูจะยินดีปรีดากับข่าวการปฏิวัติ ไม่มีการต่อต้านใดๆ ทั้งจากพลเรือนและทหาร เพียงแต่เกรงกันว่ากองทหารจากต่างจังหวัดจะเดินทางมาสู้รบกับกองกำลังของคณะราษฎรที่กรุงเทพฯ เท่านั้น ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวก็มิได้เกิดขึ้น อาจเป็นเพราะหน่วยทหารเหล่านั้นได้เข้าร่วมเป็นฝ่ายคณะผู้ก่อการเสียแล้ว หรือมิฉะนั้นก็อาจเป็นอย่างที่มีผู้ยืนยันว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้ขัดขวางมิให้มีการสู้รบเกิดขึ้น [...]

<u>รัฐธรรมนูญ</u> เรายังไม่ได้รับรัฐธรรมนูญฉบับแปลที่มีการลงพระปรมาภิไธยอย่างเป็นทางการ แต่หนังสือพิมพ์ก็ได้ลงพิมพ์คำแปลบางมาตราแล้วอย่างคร่าวๆ [...] นอกจากนี้ ข้าพเจ้ายังได้ฟังคำวิจารณ์จากปากของข้าราชการหลายฝ่าย ทั้งยังได้บุคคลที่มีความรู้ภาษาไทยแตกฉานมาช่วยอธิบายข้อความที่ยังไม่เข้าใจชัดเจน

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ลดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ให้เหลือเพียงบทบาทเชิงสัญลักษณ์เท่านั้น อำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินทั้งหมดตกอยู่ในมือของ “คณะกรรมการราษฎร” ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้พิจารณาแต่งตั้ง และสมาชิกส่วนใหญ่ก็มาจากสมาชิกพรรคคณะราษฎร์นั่นเอง [...] [ขาดข้อความบางตอนในเอกสารต้นฉบับ]

เนื้อหาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นที่น่าวิตกกังวลอย่างยิ่ง เนื่องจากแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางความคิดของอุดมการณ์ก๊กมินตั๋งอย่างชัดเจน จะเป็นไปได้หรือที่โครงสร้างของรัฐบาลตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ จะไม่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากโครงสร้างของรัฐบาลแห่งนานกิง เรามองเห็นแนวโน้มของลัทธิคอมมิวนิสต์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อิทธิพลของคณะผู้ก่อการปฏิวัติที่มีอำนาจเหนือรัฐบาล

เมื่อมีข่าวการปฏิวัติเกิดขึ้นนั้น ผู้ที่พำนักอยู่ในกรุงเทพฯ ทั้งชาวสยามและชาวยุโรปต่างก็คิดว่าเจ้านายในราชวงศ์บางพระองค์ที่เคยมีปัญหาขัดแย้งกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว อาทิ พระองค์เจ้าบวรเดช อดีตเสนาบดีกระทรวงกลาโหม หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร พระอนุชาของพระองค์เจ้าบวรเดช พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร อดีตอัครราชทูตสยาม ณ กรุงลอนดอนและกรุงบรัสเซลส์ เป็นผู้อยู่เบื้องหลังการปฏิวัติครั้งนี้ แต่รูปแบบและเนื้อหาของร่างรัฐธรรมนูญตามที่ได้มีการทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ทรงลงพระปรมาภิไธยนั้น แสดงให้เห็นว่าความเชื่อดังกล่าวปราศจากเหตุผลอย่างสิ้นเชิง เพราะหากเจ้านายเชื้อพระวงศ์เหล่านี้อยู่เบื้องหลังการปฏิวัติจริง ก็น่าที่จะเรียกร้องรัฐธรรมนูญที่มีลักษณะใกล้เคียงกับรัฐธรรมนูญของประเทศในยุโรปที่มีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้กฎหมายหรือญี่ปุ่น มากกว่าที่จะใช้รูปแบบรัฐธรรมนูญของนานกิงหรือมอสโคว์ ดังนั้นจึงเป็นที่แน่นอนว่าในการปฏิวัติครั้งนี้ ขั้นตอนตั้งแต่การวางแผนจนถึงการลงมือปฏิบัติจนกระทั่งประสบชัยชนะในที่สุด เป็นผลงานของกลุ่มคนหนุ่มหัวก้าวหน้าซึ่งมีทั้งทหาร และข้าราชการพลเรือนในกองทัพบก กองทัพเรือ และกระทรวงยุติธรรม

<u>คณะรัฐบาลชุดใหม่</u> รัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดให้มีสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 70 คน คณะกรรมการราษฎรผู้บริหารราชการแผ่นดิน 15 คน และคณะรัฐบาลซึ่งไม่มีอำนาจใดๆ ขณะนี้เราได้รับรายชื่อบุคคลผู้รับผิดชอบองค์กรต่างๆ ตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญครบถ้วนแล้ว ในภาพรวม อาจกล่าวได้ว่าเป็นคนหนุ่มที่ขาดประสบการณ์จำนวนมาก นอกจากนี้ก็เป็นนายทหารที่มียศรองลงมา และตัวคณะผู้ก่อการปฏิวัติ ซึ่งเมื่อพิจารณาเนื้อความในรัฐธรรมนูญ ประกอบกับตัวบุคคลที่รับผิดชอบในตำแหน่งต่างๆ แล้ว ก็น่าที่จะเป็นห่วงอนาคตของรัฐบาลชุดนี้

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลชุดใหม่ได้พยายามที่จะดึงบุคคลที่มีความสามารถจำนวนหนึ่งเข้ามาร่วมรัฐบาล [ขาดข้อความบางตอนในเอกสารต้นฉบับ]

ผู้ดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร คือ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีสติปัญญาและความสามารถเป็นเลิศ ท่านเป็นมิตรที่คุ้นเคยของข้าพเจ้า ก่อนหน้านี้โดยคำแนะนำของข้าพเจ้า ท่านได้ส่งบุตรชายของท่านไปศึกษาต่อที่สถาบันพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยลิแอช ในประเทศเบลเยียมของเรา

ส่วนตำแหน่งประธานคณะกรรมการราษฎรหรือนายกรัฐมนตรี ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดำรงตำแหน่งคือ พระยามโนปกรณ์นิติธาดา ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งประธานศาลอุทธรณ์มาก่อน โดยจะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังไปพร้อมกัน พระยามโนปกรณ์นิติธาดาได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีคุณธรรม ผ่านการศึกษาจากประเทศอังกฤษตั้งแต่ต้นจนจบหลักสูตร การที่ได้บุคคลผู้นี้มาดำรงตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาล ทำให้ความเชื่อมั่นในรัฐบาลชุดนี้มีมากขึ้น

เจ้าพระยาวงษานุประพัทธ์ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงคมนาคมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้รับตำแหน่งเดิมกลับคืนมาพร้อมกับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรพาณิชยการ ก่อนหน้านี้เมื่อครั้งยังดำรงตำแหน่งเดิม เรามีความสัมพันธ์ที่ดียิ่งต่อกัน การที่ท่านได้รับการแต่งตั้งกลับเข้ามาใหม่ในครั้งนี้จึงเป็นหลักประกันที่ดียิ่งสำหรับเรา

สำหรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการมอบหมายให้ปลัดกระทรวงของแต่ละกระทรวงที่ปฏิบัติหน้าที่มาก่อนในระบอบการปกครองเดิมรับหน้าที่ต่อไปตามแนวทางที่ได้เคยปฏิบัติมาแล้ว

เช่นเดียวกันกับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่ได้มีการแต่งตั้งพระยาจ่าแสนยบดีศรีบริบาล ซึ่งเดิมดำรงตำแหน่ง “Lord Prefect” ของกรุงเทพฯ เข้าดำรงตำแหน่ง ส่วนพระยาศรีวิสารวาจา ซึ่งเดิมดำรงตำแหน่งปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ และมีความคุ้นเคยกับข้าพเจ้าเป็นการส่วนตัว ก็ได้เลื่อนขึ้นเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

ดังนี้จะเห็นว่ารัฐบาลชุดใหม่ซึ่งมาจาก “พรรคคณะราษฎร์” ได้พยายามดึงบุคคลสำคัญซึ่งมีภาพลักษณ์เป็นที่น่าไว้วางใจทั้งกับประชาชนในประเทศและประเทศมหาอำนาจเข้ามาร่วมรัฐบาล บุคคลเหล่านี้ไม่ได้สังกัดพรรคคณะราษฎร์ซึ่งเป็นผู้บงการก็จริง แต่ก็มีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและคณะกรรมการราษฎร ทั้งยังอาจอยู่ในตำแหน่งได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น

<u>สถานการณ์ปัจจุบัน</u> ช่วงเวลาของการปฏิวัติที่เพิ่งเกิดขึ้นดูเหมือนจะจบลงแล้ว เหตุการณ์ทั้งหมดผ่านพ้นไปอย่างสงบด้วยเหตุที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยอมรับข้อเสนอของคณะราษฎรในทันที มีการจัดตั้งคณะรัฐบาลและแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี แต่ก็ยังมีปัญหาที่น่าวิตกเกี่ยวกับชะตากรรมของเจ้านายในราชวงศ์ซึ่งยังถูกคุมขังอยู่ในปัจจุบัน โดยบ้างก็ถูกกักบริเวณอยู่ในวังที่ประทับของตน บ้างก็ถูกคุมตัวอยู่ ณ ท้องพระโรงพระที่นั่งอนันตสมาคม ดูเหมือนว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะไม่สามารถปกป้องเจ้านายเหล่านี้ได้ และเป็นที่น่าหวั่นเกรงว่าทรัพย์สมบัติจำนวนมาก อาจจะถูกยึดเพื่อให้รัฐบาลชุดใหม่ของคณะราษฎรนำไปใช้ประโยชน์ จนกระทั่งขณะนี้เรายังไม่ทราบอนาคตของเจ้านายกลุ่มนี้ว่าจะต้องโทษจองจำหรือเนรเทศ กรมพระนครสวรรค์วรพินิตและกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธินดูจะถูกเพ่งเล็งมากกว่าผู้อื่น มีการพูดกันอย่างเอาจริงเอาจังว่าจะนำกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธินมาขึ้นศาล

<u>สถานการณ์ในอนาคต</u> ถึงแม้การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจะเกิดขึ้นโดยไม่มีเหตุกระทบกระทั่งหรือความรุนแรง และปัจจุบันก็ยังไม่มีสาเหตุอื่นใดที่ควรแก่การหวาดระแวง แต่ก็จะต้องระมัดระวังที่จะไม่มองโลกในแง่ดีจนเกินไป รัฐธรรมนูญที่มีแนวโน้ม “ก๊กมินตั๋ง” ไม่อาจทำให้เรานิ่งนอนใจได้ รัฐบาลชุดใหม่ของสยามจะเอาใจใส่ดูแลป้องกันการเคลื่อนไหวและการโฆษณาชวนเชื่อจากนานกิง กวางตุ้ง และมอสโคว์ เท่ากับรัฐบาลชุดเก่าหรือไม่ วิธีการจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่จะไม่เป็นการเชิญชวนรัฐบาลแห่งนานกิงให้เข้ามาร่วมมืออย่างใกล้ชิดมากขึ้นดอกหรือ เราจะต้องคำนึงอยู่เสมอว่าสยามมีชาวจีนพำนักอาศัยอยู่ในประเทศถึง 3 ล้านคน และในจำนวนนี้พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ถึง 500,000 คน ทั้งยังเป็นที่น่าสังเกตว่าตลอดช่วงเวลาที่เกิดการปฏิวัติ

ชาวจีนในสยามต่างนิ่งเฉย ดูคล้ายจะพอใจและมีความหวังเสียด้วยซ้ำ เราเองก็หวังว่ารัฐบาลคนหนุ่มของสยามชุดนี้ ซึ่งพอจะได้รับความสนับสนุนอยู่บ้างจากผู้นำคนสำคัญบางคนในระบอบการปกครองเดิม จะไม่สร้างกระแสชาตินิยม ปลุกปั่นให้เกลียดคนต่างชาติหรือหยิ่งยโส น่าเป็นห่วงว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสยามอาจส่งผลกระทบไปถึงประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า มะลายูของสหราชอาณาจักร และอินโดจีนของฝรั่งเศส”

มีแถลงการณ์ความยาว 2 หน้าของพระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์ กรมหมื่นเทววงศ์วโรทัย ส่งถึงอุปทูตเบลเยียม ลงวันที่ 29 มิถุนายน 1932 พร้อมรายชื่อรัฐมนตรีในคณะรัฐบาล

— Lettre de Marcel POLAIN, Chargé d’affaires de Belgique au Siam, à Monsieur Paul HYMANS, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 27 juin 1933 : « Politique siamoise. Nouveau coup d’État ». 4 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] – จดหมายจากนาย Marcel POLAIN อุปทูตเบลเยียมประจำสยามถึงนาย Paul HYMANS รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 27 มิถุนายน 1933 เรื่อง “การเมืองในสยาม รัฐประหารครั้งใหม่” ความยาว 4 หน้า. คณะรัฐบาลชุดใหม่ภายหลังรัฐประหาร

— [Liste avec biographie de quelques uns des Siamois ayant fait leurs études au Collège militaire de Belgique]. 18 septembre 1933. – รายชื่อและประวัตินายทหารสยามบางคนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนทหารเบลเยียม

— Lettre de Marcel POLAIN, Chargé d’affaires de Belgique au Siam, à Monsieur H. JASPAR, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 6 juillet 1934 : « Anniversaire de la Constitution ». 2 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] + « Texte de l’allocution qui sera prononcée par le Président du Conseil d’État ». 2 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] + « Projet de réponse du Ministre de France, doyen du corps diplomatique ». 1 p. [CeDREFT-IP (photocopie)] – จดหมายจากนาย Marcel POLAIN อุปทูตเบลเยียมประจำสยามถึงนาย H. JASPAR รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 6 กรกฎาคม 1934 เรื่อง “งานฉลองวันรัฐธรรมนูญ”. ความไม่มั่นใจของรัฐบาลชุดใหม่ที่พยายามส่งสัญญาณให้เห็นว่าสามารถควบคุมสถานการณ์ได้ พร้อมกับสุนทรพจน์ของประธานคณะกรรมการกฤษฎีกา ใจความว่า “นับเป็นโอกาสอันดีที่พวกเราได้มาชุมนุมกันอีกครั้งในเย็นวันนี้ เพื่อรำลึกถึงวันนี้เมื่อสองปีที่แล้วที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานธรรมนูญการปกครองแผ่นดินชั่วคราว อันเป็นที่มาของรัฐธรรมนูญฉบับถาวรแห่งราชอาณาจักรสยาม” และร่างคำกล่าวตอบของอัครราชทูตฝรั่งเศส ในฐานะผู้แทนคณะทูตต่างประเทศ ความยาว 1 หน้า

— Lettre de Marcel POLAIN, Chargé d’affaires de Belgique au Siam, à Monsieur H. JASPAR, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 27 septembre 1934 : « Crise politique au Siam ». 2 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] – จดหมายจากนาย Marcel POLAIN อุปทูตเบลเยียมประจำสยามถึงนาย H. JASPAR รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 27 กันยายน 1934 เรื่อง “วิกฤตการณ์การเมืองในสยาม”. การลาออกของคณะรัฐบาลและการจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ เป็นที่แน่นอนว่าการลาออกของรัฐบาลมีสาเหตุมาจากพระยาพหลฯ ที่ต้องการแยกตัวจากเพื่อนร่วมงานบางคนและเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลในคณะรัฐบาล เหตุการณ์ครั้งนี้มีความน่าสนใจ เนื่องจากเป็นครั้งแรกนับแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่มีการเปลี่ยนแปลงในคณะรัฐบาลอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการลงมติไม่ไว้วางใจในสภา ถึงแม้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างผิวเผินก็ตาม

— Lettre de P. VANDERSTICHELEN, Chargé d'affaires de Belgique au Siam, à Monsieur H. JASPAR, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 19 novembre 1934 : « Situation politique au Siam ». 4 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] – จดหมายจากนาย P. VANDERSTICHELEN อุปทูตเบลเยียมประจำสยาม ถึงนาย H. JASPAR รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 19 พฤศจิกายน 1934 เรื่อง "สถานการณ์การเมืองในสยาม". บรรยากาศความตึงเครียดทางการเมือง ขาดข้อมูลข่าวสารอันเนื่องจากการเซ็นเซอร์ ข่าวลือที่เหลือเชื่อ สรุปเหตุการณ์ทางการเมืองในสยามตั้งแต่ปีค.ศ. 1932

— Lettre de P. VANDERSTICHELEN, Chargé d'affaires de Belgique au Siam, à Monsieur Paul HYMANS, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 7 mars 1935 : « Trône du Siam. Abdication de S.M. PRAJADHIPOK et accession du Prince ANANDA ». 1 p. [CeDREFT-IP (photocopie incomplète + JPEG)] + Annonce officielle par le Gouvernement siamois de l'abdication (en anglais) 1 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] – จดหมายจากนาย P. VANDERSTICHELEN อุปทูตเบลเยียมประจำสยาม ถึงนาย Paul HYMANS รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 7 มีนาคม 1935 เรื่อง "ราชบัลลังก์สยาม การสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และการเสด็จขึ้นครองราชย์ของพระองค์เจ้าอานันทมหิดล". "อาจกล่าวได้ว่าปัญหา [ระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับรัฐบาล] สิ้นสุดลงในบรรยากาศของความเพิกเฉยโดยทั่วไป การสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ได้ก่อให้เกิดปฏิกริยารุนแรงไม่ว่าในที่ใด ถึงแม้ประชาชนชาวสยามโดยทั่วไปจะยังคงเคารพรักพระองค์อยู่ก็ตาม มีแถลงการณ์ของรัฐบาลสยามเรื่องการทรงสละราชสมบัติเป็นภาษาอังกฤษ

— Lettre de Marcel POLAIN, Chargé d'affaires de Belgique au Siam, à Monsieur Paul van ZEELAND, Ministre des Affaires étrangères à Bruxelles du 10 juillet 1935, 3 p. [CeDREFT-IP (photocopie + JPEG)] – จดหมายจากนาย Marcel POLAIN อุปทูตเบลเยียมประจำสยามถึงนาย Paul van ZEELAND รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ กรุงบรัสเซลส์ ลงวันที่ 10 กรกฎาคม 1935. ที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจกล่าวว่ามีการลักลอบซื้อฝิ่นโดยสมาชิกบางคนในคณะรัฐบาล